

חולין כד

אינה מרחמת אא"כ יולדת

המהרי"ט אלגזי (אות לט) הק' דאמאי סגי בהאי חזקה להתיר החזיר, והרי רוב בהמות אינן נדמות, ורובא חזקה רובא עדיף. ועד"ז הק' החזו"א (סי' כא סק"ד) שאם נימא דרשב"ג הוא מדין רוב [רוב בהמות אינן מרחמות אא"כ יולדות], אמאי מהני להתיר החזיר, הלא רוב בהמות אינן נדמות, והוי רוב כנגד רוב. ותירצו המהרי"ט והחזו"א דהאי חזקה חשיבא כמו עדים, וכאילו נתברר שזהו הולד שלה, ולהכי מהני גם כנגד רוב בהמות אינן נדמות.

והחזו"א הוסיף דטעמא דרבנן אינו משום דהוי רוב, ולא מהני רוב כנגד רוב, דהא ברישא לא הלכו בתר רוב כלל, ואמנם התם יש לדחות שהוא משום סמוך מיעוטא לחזקה שלא ילדה, אבל הלא בסיפא דמתני' לא שייך חזקה, כיון דודאי ילדה, ואפי"ה סברי רבנן שלא סומכים ע"ז שאינה מרחמת אא"כ יולדת, ובע"כ דאפי"ה רוב אין בו.

הלכה כרשב"ג

התוס' לעיל (כ: ד"ה חלב) הוכיחו דחלב אינו פוטר [והיינו דחיישינן למיעוט], שהרי קי"ל כרשב"ג דלוקח בהמה מניקה מן העכו"ם משום דלא מרחמא אא"כ ילדה, אבל מטעם חלב לחוד אינו פוטר אי לאו דאיכא ולד בהדה [וביאר ר"ת דחיישינן למיעוט היכא דאיכא חזקה בהדה]. אבל הרמב"ן לעיל שם סובר דחלב פוטר, דלא חיישינן למיעוט, והרמב"ן בסוגין דחה הוכחת ר"ת, דהכא מיירי שראינו שהיתה חולבת לפני שהיתה יכולה להוליד, ולהכי ודאי שהחלב אינו פוטר, ורק יש לדון לפטור משום הולד.

חזיר בן רחל

התוס' (ד"ה ראה) נתקשו אמאי נקטו חזיר, ולא חמור, ותירצו דקיימינן בשיטת ר"ש דקלוט בן פרה אסור, ואפי"ה חזיר בן רחל מותר, שהפסוק שלמדו ממנו איסורו מיירי בקלוט דוקא. ומבוי מדברי התוס' דחולקים על מש"כ רגמ"ה (ו:): דטעמא דר"ש משום דלית ל' כל היוצא מן הטהור טהור, אלא טעמא דר"ש דאע"ג שהיוצא מן הטהור טהור, אפי"ה יש דין נוסף דקלוט אסור אע"פ שהוא מין טהור, ודין זה נאמר בקלוט דוקא, ולא בחזיר.

טעמא דר' יוסי בן המשולם

א] לישנא קמא – תולש לאו היינו גוזז וכנגדו ביו"ט אסור, וצ"ע מאיזה מלאכה נאסר. ומדברי הרמב"ן מבוי שהוא משום קוצר, אבל בתוס' (כה. ד"ה ואמר) מבוי מהלך אחר, שהוא תולדה דקוצר, ולהכי אסור גם בשבת ויו"ט שנתחדש דתולדה הוי כאב, משא"כ בשאר איסורי תורה [כמו איסור גיזה בקדשים], אין בו איסור אא"כ הוי גיזה ממש.

ב] התוס' (ד"ה והיינו) נתקשו דלכאוי נפ"מ בין הלישנות הוא בבכור עצמו, דלל"ק מותר אפי"ה אם מתכוין, ואילו לל"ב דוקא אם אינו מתכוין. ותירצו שגם אם תולש לאו היינו גוזז, זה מתיר רק מדאוי, אבל אכתי אסור מדרבנן אם מתכוין או בפסי"ר, ולהכי ההיתר הוא דוקא באינו מתכוין. ולהכי גם לל"ק אין היתר בבכור אלא באינו מתכוין, ואכתי נפ"מ ביניהם לגבי יו"ט, שהרי לא התירו גם באינו מתכוין אא"כ האיסור הוא רק איסור דרבנן, ולהכי בבכור הוי רק איסור דרבנן, ולהכי התירו באינו מתכוין, אבל ביו"ט שיש בו איסור דאוי, אין להתיר גם באינו מתכוין [דהאי לישנא סובר דדבר שאינו מתכוין אסור – כ"כ הראשית ביכורים ד"ה ואף]. אבל לל"ב דבעלמא תולש היינו גוזז, בע"כ שגם לגבי בכור הוי איסור דאוי, והא דהתיר ר"י בן המשולם הוא דס"ל דדבר שאינו מתכוין מותר, נמצא דמותר אפי"ה באיסור תורה.

תולש לאו היינו גוזז

א] תוסי' (ד"ה והיינו) העירו מהא דנחלקו בחולין (קלז). אם שוטף היינו כגוזז לגבי ראשית הגז, ולכאוי זה דומה לנידון סוגין אם תולש היינו גוזז, אם לא שנחלק בין שוטף ובין תולש. והק' מזה על הרמב"ם, דהא פסק (פ"א מעילה ה"ז) דתולש לאו היינו גוזז, וגם פסק דתולש חייב בראשית הגז (פ"י ביכורים ה"ו), והרי להדיא דדבריו סתרי אהדדי, וכה"ק הרי"ט אלגזי (סי' מא סק"ג).

ותירצו החי' הגרי"ז (בתד"ה והיינו) והתורת זרעים (פאה פ"ג מ"ד) דדוקא לגבי 'מעשה' גזיזה קי"ל דתולש לאו היינו גוזז, דאינו מעשה גזיזה ממש, אבל לגבי התוצאה, גם בתולש חשיב שהתוצאה היא 'גזיזה', ולהכי שפיר חייב בראשית הגז [ובדומה לזה בלקט, כמבוי התם בסוגיא], והרי בסוגין דימו שבת לאיסור גיזה בקדשים, ששניהם תלויים ב'מעשה גיזה', ואינו דומה לראשית הגז דתלוי בתוצאה.

ב] והק' הריט"א (סי' מא סק"ג) הק' איך מותר לשחוט בכור של עזים עי"ז שתולש השער, הלא שוטף את העזים הוי דרכו כמבוי בחולין (קלז). ולנ"ל י"ל דכל הא דאיתא התם דאורחי הוא רק לגבי התוצאה וכנ"ל, אבל לא לא לגבי מעשה גיזה.

והמנ"ח (מוסד השבת) הסתפק אם יש איסור גוזז בעוף קדשים, והוכיח שאין בזה איסור, שהרי הרמב"ם פסק דתולש לאו היינו גוזז, והרי בעוף קדשים הוי אורחי גם בתולש, וא"כ לכה"פ בעוף קדשים תולש יהא כגוזז. ותירץ הגרי"ז (כה). ד"ה אר"ל שגם היכא דהוי אורחיה, זהו רק סברא להחשיבו כתולדה דגוזז, אבל לא הוי אב של גוזז, ולהכי אכתי אין בו איסור בקדשים.

איסור גיזה בקדשים ומלאכת גוזז בשבת

בסוגין דימו מלאכת גוזז ואיסור גיזה לגבי הנידון אם תולש הוא כגוזז, וכן מצינו ברמב"ם (פ"א מעילה ה"ז) ששיעור גוזז בקדשים הוא כמלא רוחב הסיט כפול, לא יהיה זה חמור משבת.

אבל אינם שוים לגמרי, שהרי המנ"ח (מצוה תפג) כתב שאין איסור גיזה בבהמה שמתה אע"ג שמלאכת גוזז שייך גם לאחר מיתה, והוכיח מהא דעורות קדשים הם לכהנים או לבעלים, והרי משתמשין בעור, ובע"כ שאפשר לגוזז הצמר והשערות. וביאר דכמו דראשית הגז אינו נוהג בבהמות שמתו, דלא חשיב גז ולא חשיב צאנך כמש"כ הכס"מ, ה"ה שאין איסור גיזה נוהג בהם.

ובאגלי טל (גוזז סי' ב' סק"ט) ביאר דמלאכת גוזז הוא להפריד הגיזה מן הבשר, ולהכי שנוהג גם לאחר מיתה, משא"כ גיזה לגבי ראה"ג [או קדשים] היינו להפריד הגיזה מן הצאן, ולהכי זהו דוקא מחיים, ולא לאחר שחיטה, דחיבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי.

ועי"ל דלגבי שבת האיסור הוא על הגברא להשתמש מן הבהמה, ולהכי סגי שקיבל מבהמה גיזה, משא"כ לגבי קדשים שייך לחפצא של הקרבן ולדיני קודש שבו, שאסור לקחת מן 'הקרבן', וזהו דוקא כל עוד שהוא חי וראוי להקרבתו ולמצותו. וכן נראה מדברי המנ"ח שם דלגבי שבת שתי בהמות מצטרפים לשיעור גיזה, משא"כ לגבי קדשים, והיינו דלגבי קדשים הוא דין בחפצא של הקרבן, ולהכי הוא דוקא אם לקח מקרבן אחד.